

Ieva Kalniņa (Latvijas Universitāte)
CEĻŠ UZ LATGALIEŠU LITERATŪRU 20. GADSIMTA 90. GADOS

Atslēgas vārdi: *latgaliešu literatūra, 90. gadi, valodas un poētikas meklējumi.*

20. gadsimta 90. gados Latvijas Republikā notika arī latgaliešu literatūras atjaunotne. Tas ir pakāpenisks process, 2001. gadā Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūta (turpmāk – LFMI) veidotajā „Latviešu literatūras vēsturē”, rakstot par dzeju 90. gados, Ieva E. Kalniņa atzīst: „jau diezgan ierasti, ka dzeju var lasīt latgaliešu rakstu valodā”.

Jaunākajos pētījumos par latviešu literatūru 20. gadsimta 90. gados ir vērojama dažāda to autoru attieksme pret latgaliešu literatūru: Guntis Berelis tās atmodu neiekļauj jauno latviešu literatūras parādību uzskaitījumā, LFMI pētnieku rakstos tikai I. E. Kalniņa, rakstot par 90. gadu dzejas parādībām, starp ventiņiem un lībiešiem, nosauc Oskaru Seikstu, Annu Rancāni, Andri Vējānu, Osvaldu Kravali; savukārt apskatā par prozu un drāmu latgaliešu literatūra nav pieminēta. 2007. gadā publicēts apcerējums „Versija par...Latviešu literatūra 2000–2006”, kur dzejas raksturojumā Māris Salējs iekļauj latgaliešu dzejniekus citu latviešu autoru vidū, tā Valentīns Lukaševics un Juoņs Ryučāns kopā ar Kārli Vērdiņu, Martu Pujātu veido raksturīgu tendenci – stāstus dzejā u. c. Citu žanru raksturojumā latgaliešu literatūra nav pieminēta arī šajā izdevumā.

Rakstot Latvijas Universitātes Humānāro zinātņu fakultātes jauno „Latviešu literatūras vēsturi”, kas domāta ārzemju lasītājiem, ir iecerēts 90. gadu literārā procesa raksturojumā akcentēt kopīgās latviešu un latgaliešu literatūras atjaunotnes tendences: trimdas arhīvu atgriešanās, Marijas Andžānes u. c. latgaliski rakstošu autoru darbu publicējumi, pirmās latgaliešu literatūras antoloģijas. Postmodernisma raksturojumā iecerēts iekļaut latgaliešu literatūras kolorītākā autora Oskaru Seikstu darbu vērtējumu. Atjaunotās Latvijas Republikas literatūras raksturojumā būtu jāakcentē īpašā latgaliešu valodas un literatūras situācija Latvijas kultūrtelpā.

Salīdzinot 20. gadsimta 90. gadu un 21. gadsimta latgaliešu literatūru, 90. gadi ir ceļš uz latgaliešu literatūras nostiprināšanos Latgales kultūrtelpā, bet 21. gadsimtā latgaliešu un latviešu literatūra veido kopējās literatūras tendences.